

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

Допускається до захисту
Протокол від _____ № _____
засідання кафедри спеціальної освіти
Завідувач кафедри д.психол.н., професор
_____ Микита ПАНОВ
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Корекція відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням

Виконавець:
студентка групи СОМ(Л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Манжара Тетяна Валеріївна
Керівник: д. психол. н., професор
Віталій БОЧЕЛЮК
Рецензент: Залановська Л.І.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 85 с., 16 табл., 2 діаграми, 1 гістограма, 71 джерело.

Об'єкт дослідження – поведінка дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Предмет дослідження – психологічна корекція відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Мета дослідження – дослідити особливості поведінки дітей старшого дошкільного віку із заїканням та експериментально апробувати психокорекційну програму по подоланню відхилень у поведінці дітей даної категорії.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати спеціальну психолого-педагогічну та науково-методичну літературу з проблеми дослідження.
2. Провести емпіричне дослідження на виявлення відхилень у поведінці старших дошкільників із заїканням.
3. Проаналізувати та інтерпретувати результати емпіричного дослідження на виявлення відхилень у поведінці старших дошкільників із заїканням.
4. Скласти та апробувати психокорекційну програму по подоланню відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукової літератури та узагальнення з даної проблематики;
- емпіричні: наукове спостереження, тестування, порівняльний аналіз;
- статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗАЇКАННЯ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Старший дошкільний вік є сензитивним для розвитку зв'язного мовлення та комунікативних здібностей особистості. Також у цьому віці у дитини активно розвивається уявлення про себе, формується довільність у поведінці. Наявність у старших дошкільників такого мовленнєвого порушення як заїкання гальмує подальший розвиток особистості дитини, впливає на її поведінку та емоційно-вольову сферу, порушує процес соціалізації.

Питання взаємозв'язку та взаємозалежності між психічним та мовленнєвим розвитком не втрачає своєї актуальності у теорії та практиці логопедії, психології та спеціальної педагогіки. Механізми такого складного мовленнєвого порушення як заїкання в значному ступені відображаються на розвитку усіх психічних процесів дитини, на її поведінці та на формуванні її особистості у цілому. Діти із заїканням входять до групи ризику стосовно розвитку тривожних станів, виникнення страху мовленнєвого спілкування з очікуванням мовленнєвих невдач, що впливає на характер дітей та проявляється у їх поведінці: пасивності, байдужості, неуважності, невпевненості, замкнутості, сором'язливості, інколи агресивності. Часто у заїкуватих дітей спостерігається тривожна поведінка, що проявляється у системі відносин до самого себе, до оточуючих людей та до свого порушення. З часом тривожність може стати стійкою рисою характеру та призвести до виникнення страху мовлення, що, у свою чергу, може істотно ускладнити адаптацію дитини у суспільстві та викликати труднощі подальшої її соціалізації.

Порушення в емоційно-вольовій та особистісних сферах дітей із заїканням можуть призвести до порушень їх поведінки, спровокувати формування своєрідних психологічних і патопсихологічних особливостей, тому важливими є психопрофілактика та вчасна психологічна корекція відхилень у поведінці дітей даної категорії.

Психологічна корекція відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням є одним із значущих питань для спеціальної психології та логопедії. Недостатнє вивчення питання щодо особливостей поведінки дітей означеної категорії та недостатня кількість корекційних програм по подоланню відхилень у поведінці заїкуватих, зумовили вибір теми магістерської роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему заїкання вивчали та продовжують досліджувати велика кількість науковців, серед них В. Гіляровський, М. Жинкін, М. Лебединський, А. Поварін, В. Селіверстов, І. Сікорський; із сучасних українських дослідників варто наголосити на дослідженнях: В. Кондратенко, С. Коноплястої, А. Кравченко, З. Ленів. Дослідженням проблем психічного розвитку дітей, які мають заїкання займалися: Л. Волкова, Л. Успенська, М. Хватцев, В. Шкловський. Також цій темі присвячені праці В. Астапова, Н. Власової, М. Панфілової, А. Прихожан. Питання щодо особливостей поведінки дітей із заїканням підіймаються у працях: С. Валявко, В. Калягіна, Л. Макшанцевої, Т. Овчиннікової, однак вивчення даної теми є актуальною і поки ще недостатньо розглянутою проблемою.

Об'єкт дослідження – поведінка дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Предмет дослідження – психологічна корекція відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Мета дослідження – дослідити особливості поведінки дітей старшого дошкільного віку із заїканням та експериментально апробувати психокорекційну програму по подоланню відхилень у поведінці дітей даної категорії.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати спеціальну психолого-педагогічну та науково-методичну літературу з проблеми дослідження.

2. Провести емпіричне дослідження на виявлення відхилень у поведінці старших дошкільників із заїканням.

3. Проаналізувати та інтерпретувати результати емпіричного дослідження на виявлення відхилень у поведінці старших дошкільників із заїканням.

4. Скласти та апробувати психокорекційну програму по подоланню відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукової літератури та узагальнення з даної проблематики;
- емпіричні: наукове спостереження, тестування, порівняльний аналіз;
- статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів та висновків роботи у безпосередній практиці вихователів, психологів та логопедів дошкільних навчальних закладів.

Дошкільники із заїканням потребують спеціального психолого-педагогічного супроводу. Завдяки впровадженню розробленої психокорекційної програми у заклади дошкільної освіти, зменшуватиметься прояв відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням, що сприятиме підвищенню ефективності логопедичної корекції мовлення даної категорії дітей, гармонійному розвитку їх особистості.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, проміжних та основних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи викладено на 85 сторінках. У тексті вміщено 16 таблиць, 2 діаграми, 1 гістограма.

ВИСНОВКИ

У ході роботи над магістерським дослідженням ми досягли поставленої мети та вирішили відповідні завдання: проаналізували спеціальну психологопедагогічну та науково-методичну літературу, провели емпіричне дослідження на виявлення відхилень у поведінці старших дошкільників із заїканням, проаналізували та інтерпретували результати емпіричного дослідження, склали психокорекційну програму по подоланню відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням, перевірили її ефективність у навчально-виховному процесі. Усе вищеописане дозволило нам сформулювати наступні висновки.

Представлений аналіз спеціальної психолого-педагогічної та науковометодичної літератури дає можливість стверджувати, що заїкання є складним симптомокомплексом, і включає в себе ще й особливі прояви поведінки. У дітей із заїканням може спостерігатися виражена тривожність, логофобія, збільшена кількість страхів. Діти даної категорії часто нерішучі, невпевнені, вразливі, сором'язливі, у них низька самооцінка, бажання до усамітнення, відчуття пригніченості та постійне переживання за власне мовлення; зустрічаються й такі, які навпаки проявляють агресивну, конфліктну поведінку, негативізм. З часом у цих дітей розвивається феномен фіксованості на своїй ваді – результат процесів отримання та переробки інформації про мовленнєві труднощі, що в подальшому може призвести до соціальної дезадаптації, шкільної неуспішності. Це, у свою чергу, вказує на важливість та необхідність проведення психокорекційної роботи з подолання відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Працюючи з старшими заїкуватими дошкільниками, за даними науковців, велике значення потрібно приділяти ігровій діяльності, що допомагає формувати у них необхідні якості особистості, корегує відхилення у поведінці. Тому аналіз літературних наукових джерел підтвердив наше припущення, що

найефективнішим напрямом у психокорекційній роботі зі старшими дошкільниками із заїканням є ігротерапія.

Результати проведеного емпіричного дослідження особливостей поведінки старших дошкільників із заїканням виявило, що більшість досліджуваних дітей, 18 осіб (82%), мають відхилення у поведінці, які проявляються переважно у надмірній кількості страхів, підвищеній тривожності, замкнутості, схильності до самотності, невпевненості у собі. Використовувалися наступні психодіагностичні методи: спостереження та тестування за методиками: «Обери потрібне обличчя», автори Р. Темпл, М. Доркі, Ф. Амен, «Страхи у будиночках», автор О. Захаров (у модифікації М. Панфілової), «Кактус», автор М. Панфілова. Отримані дані сформувавши потребу у застосуванні психокорекційного впливу на поведінку досліджуваних. Для подолання відхилень у поведінці нами були обрані ігротерапевтичні техніки, ефективність яких науково обґрунтована та підтверджена.

Позитивний корекційно-розвиваючий ефект експериментальної програми на користь дітей основної групи був підтверджений кількісно-якісними даними повторного діагностування особливостей поведінки старших дошкільників із заїканням. Ефективність психокорекційної програми «Ти все зможеш» більша на 45%: кількість досліджуваних осіб із соціально-нормативною для їх віку поведінкою у основній групі збільшилась на 7 осіб (78%), порівняно з групою порівняння – на 3 особи (35%).

Здійснення порівняльного аналізу результатів дослідження дало можливість визначити, що використання ігротерапії у процесі психокорекційної роботи зі старшими дошкільниками із заїканням сприяє успішному подоланню у них відхилень у поведінці: зниженню рівня тривожності, зменшенню кількості страхів; формуванню позитивного ставлення дітей до однолітків, комунікативних навичок, вміння адекватно реагувати на різні життєві ситуації; засвоєнню прийомів саморегуляції, релаксації; вихованню у дитини позитивного ставлення до себе; підвищенню рівня соціальної адаптації дитини.

Дошкільники стали більш самостійними, рішучими та менш боязкими, почали проявляти активність, ініціативність.

Отже, запропонована нами психокорекційна програма з подолання відхилень у поведінці «Ти все зможеш!», що була впроваджена у процес психокорекційної роботи зі старшими дошкільниками із заїканням є ефективною та дієвою. Тому доцільно у психокорекційній роботі з дітьми означеної категорії застосовувати напрями ігротерапія, як потужний засіб для корекції поведінки та розвитку гармонійної особистості майбутнього школяра.